

הלפרין בישראל

קנת הלפנד

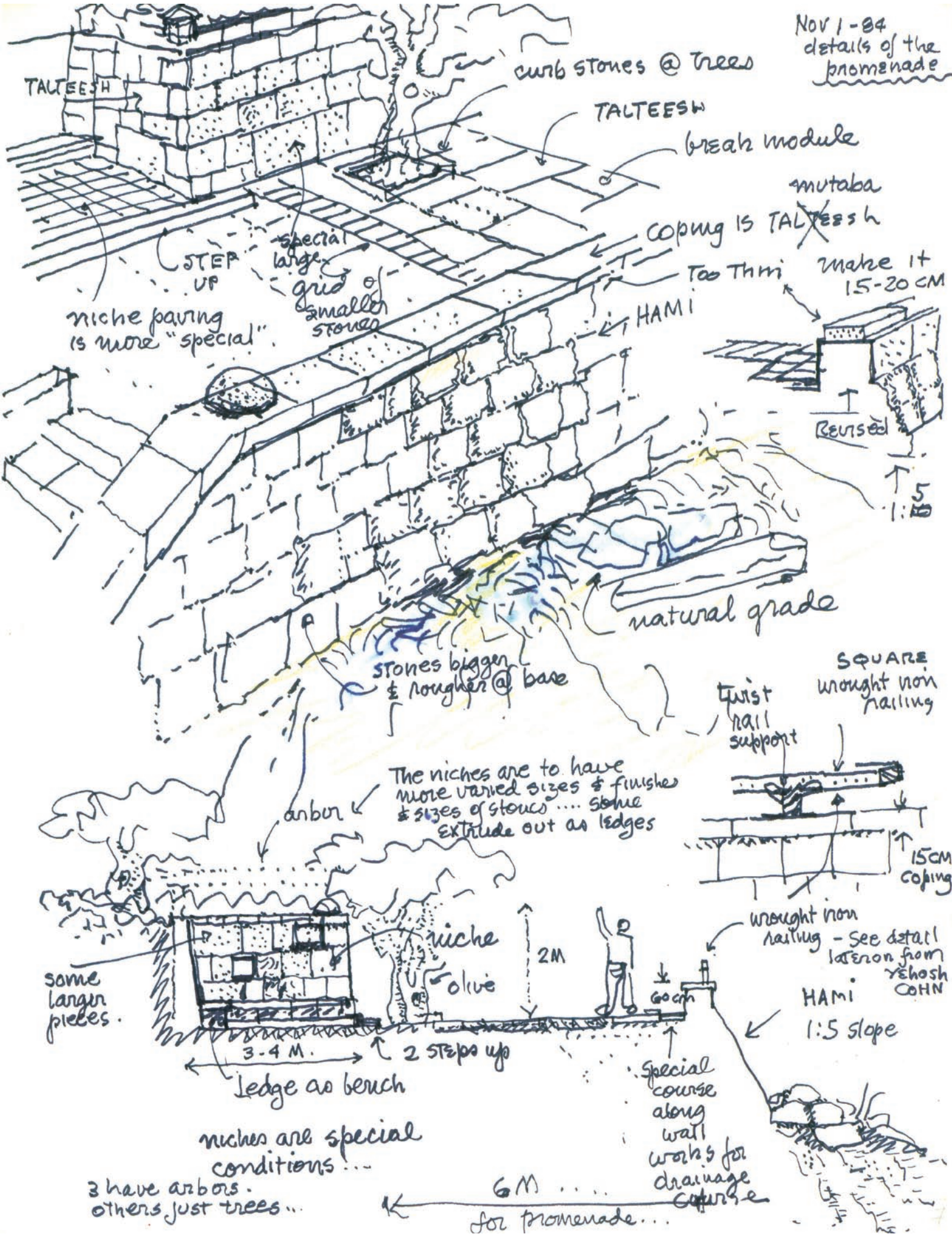
הציע את שירותיו ואת תבונתו למדינה. חגיגת בר-המצווה שלו התקיימה בירושלים, ולאחר שסיים את חוק לימודיו בבית הספר התיכון בברוקלין, ניו יורק, בילה שנתיים בישראל (1933-1935). בעיקר בקיבוץ עין השופט. הקיבוצים היו אז בשלב החלוצי והאידיאליסטי שלהם, ושהותו שם היתה חוויה שהשפיעה על כל מסלול חייו, על ערכי המוסר שאימץ ועל תחושת ההשתייכות והמחויבות החברתית שפיעמה בו. הוא פיתח חיבה מיוחדת לירושלים, ואהב את מה שהוא כינה: "הקקופוניה של החיים הרוחשים סביב."

הפרטיטורה המשמשת בעולם המוסיקה והמחול אל עולם העיצוב. כך הפכו את אפשרויות התנועה במרחב המתוכנן, לייעודו החשוב ביותר של התכנון, ואת השהות בו לחוויה פעילה שהציבור לוקח בה חלק.

להלפרין היתה נגיעה לישראל ולנופיה כל ימיו. הוא נולד למשפחה ציונית. אמו, רוז לוריא הלפרין, כיהנה פעמיים כנשיאת הדסה וכיו"ר הסניף האמריקאי של הסוכנות היהודית לארץ ישראל. הלפרין קיים קשרים עם ישראל עוד מימי המנדט, וכיהודים רבים אחרים בתפוצות,

אחד המתכננים הדגולים במאה העשרים, אדריכל הנוף האמריקני לורנס הלפרין, הלך לעולמו ב-2009 בגיל 93. הוא חתום על שורה ארוכה של פרויקטים שהיו לשם דבר, וביניהם: מזרקות פורטלנד [פורטלנד, אורגון], פארק Freeway [סיאטל, וושינגטון], Sea Ranch [קליפורניה], והאנדרטה לזכר פרנקלין דילנו רוזבלט [וושינגטון הבירה]. ידועה פחות היא תרומתו לעיצוב הנוף בישראל, שגם בה תכנן אתרים חשובים שהיו לנכסי צאן ברזל. יחד עם שותפתו כל חייו, רעייתו הרקדנית אנה הלפרין, הם פיתחו שורה של סדנאות חדשניות ויצירתיות, בהן המירו את רעיון

Nov 1-84
details of the
promenade

TALTEESH

curb stones @ trees

TALTEESH

break module

mutaba

COPING IS TALTEESH

Tos Thmi make it 15-20 CM

HAMI

STEP UP

special large grid of smaller stones

niche paving is more "special"

Revised

1:5

natural grade

stones bigger & rougher @ base

SQUARE wrought iron railing

Twist nail support

The niches are to have more varied sizes & finishes & sizes of stones... some extrude out as ledges

arbor

niche olive

some larger pieces

3-4 M

2 steps up

ledge as bench

niches are special conditions...

3 have arbors. others just trees...

6 M ...

for promenade...

15cm coping

wrought iron railing - see detail later on from Yehosh COHN

HAMI 1:5 slope

Special course along wall works for drainage capture

הוא כתב:

"ישראל וירושלים השפיעו על חיי מאז ועד עולם - הערכים והגישות המנחים אותי ספגו השפעה עמוקה. חותם עמוק הותירה בי היראה שהישראלים רוחשים כלפי אדמת הארץ - הזדהותם העמוקה עם אבותיהם ועם עברם, והזדהותם המיסטית כמעט עם ירושלים. גם המודעות החברתית העמוקה ותחושת ההשתייכות והמחויבות החברתית המפעמת בהם השפיעו עלי..."

במלחמת העולם השנייה שירת בחיל הנחתים של ארה"ב באוקיינוס השקט, ולאחר השירות הצבאי פנה ללימודים אקדמיים בנינו באוניברסיטאות קורנל ו-ויסקונסין, והמשיך ללימודי אדריכלות נוף בהרווארד. בתום לימודיו השתקע בקליפורניה. רק ב-1955 שב הלפרין לבקר בישראל, כדי להגיש תוכניות ראשוניות עבור מכון ויצמן ברחובות. בפרויקט זה נתקבע דפוס שעל פיו אנשי מקצוע ישראליים פעלו על פי הנחיות העיצוב הכלולות בתוכניות שלו, ביצעו את העבודה, ובהמשך גם הרחיבו את היריעה. שנתיים לאחר מכן הוא שב לישראל

כדי לתכנן שטח פתוח עבור קמפוס גבעת רם באוניברסיטה העברית בירושלים. בשני פרויקטים אלה, משרד אדריכלי הנוף יהלום-צור הרחיב את תוכניות העיצוב שהלפרין הגה. באמצע שנות השישים של המאה העשרים, הוא כיבד את אמו בעבודת תכנון למען בית חולים הדסה.

מדינת ישראל היתה עסוקה באותם ימים לא רק בבניית האומה אלא גם בהקמת מוסדות התרבות שלה. הלפרין תכנן את הרחבה ואת שביל הגישה למוזיאון ישראל. מילר-בלום ושות' שבאו בעקבותיו, יישמו והרחיבו את רעיונותיו, שלחלקם כבר אין זכר, בעקבות השיפוצים שבוצעו במקום.

הלפרין היה גם ליועץ שלא יסולא בפז בכל הקשור לעיצוב נוף בקנה מידה נרחב - פרויקטים שקבעו בסופו של דבר את מסגרת תכנון הנוף ושימורו. במקרים רבים תפיסותיו הקדימו את זמנן. למשל, בביקורו בעין עבדת ב-1961, הוא כתב בפנקסו:

"בסיוור זה צפה ועלתה השאלה, האם מדינת ישראל יכולה להרשות לעצמה לשמר שטחי שממה. אני מאמין שכן, ושזה

בעמוד הפותח: דיוקן עצמי, 1998. בעשור האחרון לחייו, הלפרין ויתר על מחברות גדולות ועבד כמעט רק בצבעי מים על גיליונות קטנים. כל חייו הוא צייר דיוקנאות עצמיים, המזכירים את אלה של פיקסו ורמברנדט שתיעדו את תהליך ההזדקנות שלהם. אוסף לורנס הלפרין, ארכיון האדריכלות, אוניברסיטת פנסילבניה.

מימין: טיילת האס/פרט, 1984. במסמך מיוחד זה נראים חתך של הטיילת, פרטי בנייה, חומרים ומידות. אוסף לורנס הלפרין, ארכיון האדריכלות, אוניברסיטת פנסילבניה.

למטה: מראה מארמון הנציב, 1980. סקיצה המבליטה את כשרונו של הלפרין לתפוס את תמצית אופיו של הנוף - את הטופוגרפיה, הצמחיה והמבנים, ובד בבד לשקף ראייה ביקורתית ולהעלות רעיונות לתכנון. אוסף לורנס הלפרין, ארכיון האדריכלות, אוניברסיטת פנסילבניה.

אחד האתרים שיש לשמר. כלומר, לשמר אותו כמות שהוא כשמורת טבע מבלי 'לחלל' אותו על ידי ניקוי וגידור - מבלי להפוך את המקום לבריכת שחייה, ולמוסס את כל המסתורין הטמון בו".

האתר היה לכן לאומי בתכנונם של יהלום-צור. הלפרין ייעץ גם לגבי הגן הלאומי בכרמל, והמליץ:

"יש לבצע חשיבה מחדש על כל פילוסופיית הפארקים במדינה: הפונקציה השימושית לא צריכה להיות הקריטריון הבלעדי כי, למעשה, יש אזורים שהפונקציה העיקרית שלהם היא שיניחו להם ולא יעשו בהם כל שימוש...".

אחרי מלחמת ששת הימים, הלפרין התמקד בירושלים. טדי קולק מינה אותו לחבר בוועד למען ירושלים. לדעת שלמה אהרונסון, חברותו בוועד היתה "התרומה החשובה ביותר של הלפרין למדינת ישראל".

הלפרין כתב: "באגן המקיף את העיר העתיקה, אני מתחנן לבנייה שלא תזדקר כמו אגרוף קפוץ המאיים על נוף העיר שמולו אלא יתפרש כמו כף יד פתוחה, העוטפת את ירושלים...".

קולק דחק בהלפרין שיטביע את חותמו על העיר. הלפרין הציע שלושה פרויקטים: מדרחוב

ומתחם סביב רחוב בן יהודה שאותם עיצב; פרויקט הרובע שהוא חלק מהרובע היהודי - פרויקט שלא יצא אל הפועל; ותכנון טיילת ארמון הנציב. בפרויקט האחרון שלו, הלפרין ריכז את כוחותיו ואת התובנות שלו לגבי התרבות הישראלית כדי ליצור פרויקט בעל חשיבות נצחית, המייצג את פילוסופיית התכנון שלו. את השלב הראשון - טיילת האס, הוא ביצע יחד עם שלמה אהרונסון. אהרונסון נסע ללמוד אדריכלות בברקלי, ושם, בהשראת הרצאה ששמע מפי הלפרין, פנה ללימודי אדריכלות נוף, שבסיומם גם נמנה עם צוות משרדו של הלפרין. הרשימות שהלפרין כתב בתחילתו של פרויקט ארמון הנציב, מעידות כי נִשְׁבַּה בקסמה של ירושלים:

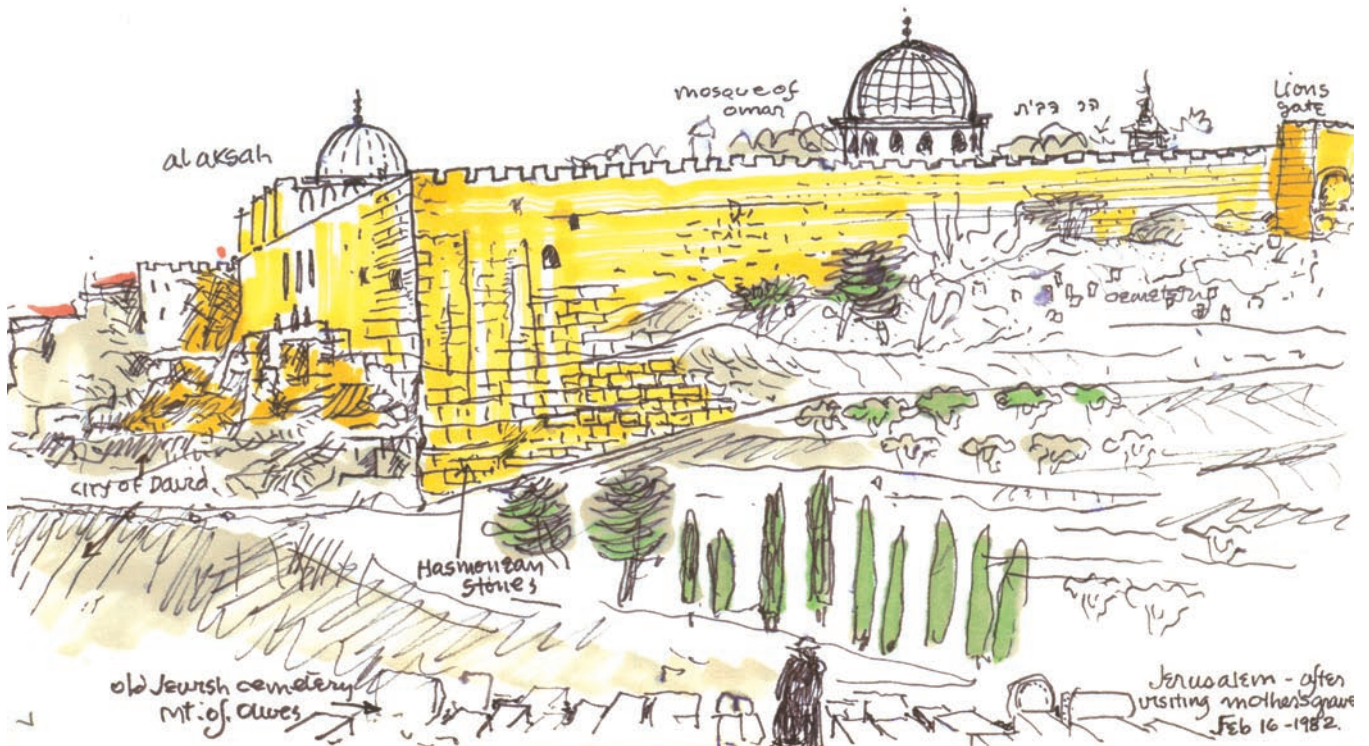
"המראה המדהים - אולי הנוף העירוני המרשים ביותר בעולם מבחינת ההוד האופף אותו... יש בו מימד עירוני/נופי נטול גיל שאין מילים לתארו - העיר והנוף עשויים מקשה אחת, שלמות טבעית ... את המראה הזה חייבים לשמר בתכנון הכולל של האזור - לא רק את רכס ההר אלא גם המדרונות ... די לנו בטיילת נפלאה כשלעצמה - חזיון תיאטרלי אדיר!"

רעיונות אלה היו נר לרגליו לכל אורך הפרויקט: המראה המרהיב וההיבט התיאטרלי של התכנון, שבו כל המבקרים במקום הם שחקנים

במופע. התכנון של אהרונסון המשיך את טיילת האס ויצר רצף, כך שטיילת שרובר וטיילת טרוטר מגיעות עד אבו תור. השלב הסופי של הפרויקט היה טיילת רודה גולדמן שתוכננה על ידי לורנס הלפרין יחד עם ברוס לוין, אף הוא מבוגרי ברקלי, שלפני עלייתו לישראל עבד עם הלפרין. טיילת רודה גולדמן מתחברת עם טיילת האס, חוצה את חורשת האורנים של הקק"ל ויורדת אל מתחת לשרידי מרפסת הגן של ארמון הנציב העליון הבריטי, תוך הקפדה, מעל הכול, על חשיפה מתמדת ל"מראה המדהים". התכנון הכולל מתעלה לרמה הנעלה המצופה מנסיבותיו הנשגבות. התוכנית מעוצבת כך שהטיילת עוטפת את הנוף, שבו יש מעמד זהה לכובד משקלם של ההיסטוריה, לאמונה ולחיי היום-יום. במראה הפנורמי הנשקף משם, ניתן לראות את הר הזיתים וגם את קברה של רוז הלפרין, עם המצבה שעיצב בנה.

חומות ירושלים, לאחר ביקור בקבר אמו, 1982. הלפרין צייר את חומות ירושלים שוב ושוב. מדי פעם רשם לעצמו הערות בעברית וגם באנגלית, ולאחר מות אמו וקבורתה בהר הזיתים ב-1978 ציין את מקום קבורתה לעתים קרובות.

אוסף לורנס הלפרין, ארכיון האדריכלות, אוניברסיטת פנסילבניה.

פרופ' קנט הלפנד, פרופ' לאדריכלות נוף, אוניברסיטת אורגון. ארה"ב. Kenneth Helphand, Knight Professor of Landscape Architecture, University of Oregon.

תרגום מאנגלית: רותי אסולין ושות' שרותי תרגום.